

Silja Kosola

Mittarit kuntoon ja maailman huipulle!

Suomea riivaavasta taantumasta ja sen lisäämästä synkistelystä huolimatta maamme keikkuu edelleen monen lasten kannalta tärkeän mittarin perusteella maailman huipulla: pienimmät äitien ja vastasyntyneiden kuolleisuusluvut, maailman paras lasten rokotuskattavuus, erinomaiset oppimistulokset, sosiaalisesti edistyksellisin ja maailman turvallisin maa – riippumattomien tahojen arvioimana.

Suomella on ainutlaatuiset mahdollisuudet nousta myös nuorison terveydessä ja hyvinvoinnissa maailman ykköseksi. Monet palaset ovat jo kohdallaan: menestystä PISA-tutkimusohjelmassa näyttäneen koulutusjärjestelmän

”Tietosuojaan tulkinnoissa on rohkeammin huomioitava toiminnan tavoitteet, turvallisuus sekä lasten ja nuorten etu.”

lisäksi lapsille tarjotaan kouluruokaa (jossa huomioidaan myös erityisruokavaliot), kouluissa panostetaan kiusaamisen ehkäisyyn ja koko yhteisön hyvinvointiin, koulut tekevät yhä enemmän yhteistyötä perheiden kanssa, terveystieto on yläkoulusta lähtien pakollinen oppiaine ja oppilaille on tarjolla niin erityisopettajan, oppilaanohjaajan, koulukuraattorin, psykologin, terveydenhoitajan kuin lääkärinkin palveluita – ilman, että heidän tarvitsee poistua omasta koulustaan! Uskokaa pois, että tätäkin järjestelmää muu maailma kadehtii.

Miksi Suomi ei sitten jo paistattele parrasvaloissa nuorison terveyden ja hyvinvoinnin ykkösenä? Epäilen, että olemme sortuneet

klassiseen ansaan: emme ole määritelleet toimintamme tavoitteita ja laadun mittareita riittävän selkeästi. Ammattilaiset touhuavat hyväntahtoisesti toisistaan tietämättä äänekkäiden, vaativien asiakkaiden ympärillä eivätkä havaitse hiljaisempaa tuen tarvitsijaa. Neuvolassa ja koulussa lapset mitataan ja punnitaan, mutta lihavuutta sillä ei ehkäistä ilman liikuntaan houkuttelevaa elinympäristöä ja maukkaita, terveellisiä ja edullisia eväitä. Syrjäytymistä ennustavat sosiaaliset ongelmat saatetaan sivuuttaa. Lapsiperheiden palveluissa ainoa käytössä oleva mittari on usein palveluiden peittävyys. Peittävyys kuulostaa pehmeältä, kuin fleece-peitolta, johon lapset on kääritty. Todellisuudessa se on kuitenkin hiekkapaperinkarkea mittari, joka ei kerro saavutetusta terveys- ja hyvinvointihyödyistä yhtään mitään. Yhtälöön voidaan lisätä vielä äärimmäisen tiukat tietosuojasäädösten tulkinnat, joiden vuoksi koululääkäri ei tiedä edes oppilaiden koulupoissaoloista tai psykologin heille tarjoamasta tuesta. Siilojen välissä on niin paljon päällekkäistä toimintaa ja ammottavia aukkoja, etteivät toimintaan sijoitetut eurot voi tuottaa toivottua tulosta.

Saavuttaaksemme tuloksia meidän on pidettävä tavoite kirikkaana mielessä. Kaiken kasvatuksen tavoitteena on nuoren nouseminen siivilleen: itsenäinen pärjääminen sekä omien vahvuuksien ja vaikutusmahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen. Yleisiä tavoitteita tukevat myös terveystavoitteet: sairastavuuden ja tapaturmien ehkäisy ja mahdollisimman hyvän henkisen ja fyysisen terveyden turvaaminen. Lancetissa julkaistiin keväällä 2016 ensimmäinen artikkeli, joka kuvasi maailman nuorten tautikuormaa. Suomen nuorisoa uhkaavat etenkin lihavuus, mielenterveysongelmat ja liikennevammat. Syrjäytymisen riski on puolestaan lisääntynyt niillä lapsilla ja nuorilla, joilla on

oppimisvaikeuksia (ilman asianmukaista tukea), mielenterveys- ja päihdeongelmia ja joiden elämänhallinta on heikkoa.

Koska kasvatukselliset ja terveydelliset tavoitteet liittyvät tiiviisti toisiinsa, myös ammattilaisten arkisen työn on muodostettava eheä kokonaisuus, jolle on yhteiset mittarit. Ehkäisevät interventiot ovat usein tehokkaimpia, kun monet eri toiminnot tähtäävät samaan maaliin. Terveellisten elämäntapojen perusta luodaan lapsuudessa ja nuoruudessa. Päihteiden käyttö tai epäterveellinen ruoka eivät välttämättä heikennä nuorten terveyttä ja hyvinvointia vielä nuoruudessa, vaan haitalliset seuraukset tulevat vasta vuosien kuluttua. Riskitekijät kuitenkin tullaan kertymään samoille yksilöille ja voivat siten toimia epäsuotuisan kehityksen indikaattoreina. Riskitekijöiden lisäksi ehkäisevässä terveydenhuollossa tulisi pyrkiä tunnistamaan myös suojaavia tekijöitä ja vahvuuksia niin nuorissa itsessään kuin heidän perheessään, kaivereissaan ja koulussaankin.

Sote-uudistuksen kynnyksellä ehdotan, että oppilashuollosta eri toimijoinen muodostetaan oma osaamisyksikkönsä maakunnallisen soten alaisuuteen. Toiminnan mittarit määritellään siten, että ne perustuvat mahdollisimman pitkälti tutkittuun tietoon, huomioivat kaikki laadun ulottuvuudet (vaikuttavuuden, tehokkuuden, turvallisuuden, potilaskeskeisyyden, oikea-aikaisuuden ja tasa-arvon) pelkän peittävyyden sijasta ja kannustavat yhteistyöhön yli organisaatorajojen niin opetuksen ammattilaisten kuin erikoissairaanhoidon ja lastensuojelunkin kanssa. Myös tietosuojaan tulkinnoissa on rohkeammin huomioitava toiminnan tavoitteet, turvallisuus sekä lasten ja nuorten etu. Oppilashuollon ammattilaisten tulee muodostaa selkeä jatkumo erikoissairaanhoidon kanssa siten, että hoitoketjut erityisesti lasten-

neurologian sekä lasten- ja nuorisopsykiatrian kanssa muodostavat saumattoman hoitokokonaisuuden.

Lancetin katsauksen mukaan laadukas, ilmainen toisen asteen koulutus on merkittävin panostus nuorison terveyteen ja hyvinvointiin, jonka yksikään valtio voi tehdä. Suomen ainutlaatuisen kattavan oppilashuoltojärjestelmän pitäisi tähdätä maailman parhaiden opettajien rinnalla reippaasti kohti maailman huippua. ■

SILJA KOSOLA
LT, erikoislääkäri,
nuorisolääketieteen
erityispätevyys,
kliininen tutkija,
koulu- ja opiskelu-
terveydenhuollon
lääkäri
Helsingin kaupunki
HUS Lastenkliniikka
ja Helsingin
yliopisto

